

ACC. N:R. M10054:1-20.

Landskap: Småland Upptecknat av: Felix Karlsson
 Härad: Konga Adress: Boaryd, Väckelsång
 Socken: Väckelsång Berättat av: _____
 Uppteckningsår: 1946 Född år 1894 i Boaryd

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Rammar.

LuF 53.

Räknearammar	s. 1.
Rammar för de minsta	" 6.
Faggrisar	" 9.
Rammar av olika slag	" 12.

Skriv endast på denna sida!

Räkneamnor.

I Väckelångs socken är en del
del gamla barnamnor kända.

Barnen har i äldre tider använd
en del del ramnor eller räknerim
vid sina lekar. De här följande
ramnorna brukades i slutet av
1800-talet och början av 1900-talet.

Numera lär nog de allra flesta av
 dessa ramnor vara bortglömda.

Barnen har ju numera helt andra
lekar, varför sådana ramnor
ej komma till användning.

Räknerim användes vid uträk-
ning av vem som skulle "ta" vid
en del lekar, såsom "ta varandra",
vara jagaren i "jagare å hare" eller
höken i "hök å duva" o. s. v.

När man gjorde uträkningen, ställde man sig vanligen i ring och den rimmets eller versens sista ord föll på fick draga sig undan, och så höll man på tills underst en blev kvar. Denne skulle då bli "faare", jägare eller hök.

Den som räknade måste naturligtvis vid varje omräkning av versen räkna ut ord för sig själv.

Den enklaste och mest använda räknemetoden var denna:

Ene, bene, buse, bapp,
du slapp.

Ene, bene, buse, bapp,
du slapp.

Men till omräkning hade man en del andra något svårare.

Här en sådan råkneramsa:

Essike, lessike, lontan, fontan,
se mina maka,
kuckeli kaka,

ompron, pemprom, pileum, put,
ut må dej du länge slut.

Och en annan ramsa låt så här:

Vita hästa staur i stall,
spända spår, spjut i hann,
eka, feka,
domma kucka,

ibbel, bibbel, babbel, buff.

En råkneramsa av annat slag
har använts vid en ganska rolig
lek, som man kallade "räkna Kribo"
(en kurna gömmalek). En av deltagarna
blev utredd att stå och räkna under
tiden de övriga gömde sig.

Omkring stället, där påknarna stod,
ritade man en "pöndel" (cirkel)
på marken. Detta var "spottstället"
där man skulle spotta för sig.
Den som påknade fick ha mörnan
för ögonen för att ej kunna se hur
man gjorde sig. Man påknade till
ljugo efter den här ramsan:

En tolv bongas gaur,
tre fyra slå på lyra,
fem sex flocka gäss,
sju åtta gaur te mantla,
nio tio slipa tie,
elva tolv slå näsan i golv,
trettan fjortan flocka hjortar,
femtan sextan låra låran,
sjuttan åttan vattna kattar,
niettan nio slå bongabarn u gaur.

du ha ja räknat noch,
nu titta ja opp.

Och så ropade räknaren: "du ä då vakit", och sen skulle han försöka leta upp de gömda. När räknaren lämnade sin plats för att söka efter de gömda, då skulle man försöka smyga sig fram till spottestället och spotta för sig: "Pis för mej". Lyckades man hinna spotta för sig, då blev man "sötä", men han räknaren spotta före, då blev man "surä". Då höll man på till alla blivit funna eller sprungit fram för att spotta för sig. Den förste "sure" fick räknaren kassan nästa gång medan de andra gömde sig.

Ramsor för de minsta.

De äldre har haft en del ramsor för att roa småbarnen, och barnen lärde sig med tiden dessa. De allra minsta hade mycket poligt åt namnen på de olika fingrarna:

Tommetots, slockepots,
Långeman, hjärtlehamn
ö lulle, lulle krissman.

Det har även funnits en visa om fingrarna med dessa namn, men denna visa har påkattiglånats.

Här lite fragment av den:

Tommetots har kraftnatur,
styrer flocken som regent,
eljest blev allt bevänt.
Slockepots har tjurnatur,
han ska peka för de små.

då de lära a och å.

Färskilt soligt var det för de små,
när någon av de äldre skulle låta
kuskatten arlägga leden. Man tog då
katten i knäet och höll en hand på
vardera sidan om honom, och så höll
man kattens öron mellan tumme
och pekfinger. När katten skulle
svara ja, då gjorde man omärkligt
för de små litet nyp i öronen så
katten jurnade. Och så förestavade
man leden så här:

Jag Kisse Misse Hans
lovat och svär (Mjau = ja).

att hålla huset rent

från läppa i loss (Mjau)

i rättä i moss (Mjau)

i själva va renliä (Mjau).

Här småbarnen fingo "rida panka"
på knäet, så brukade man sjunga
denna visa:

Ria, ria panka,
hästen heter Blanka.

Va ska vi ria?

Jo, se en liten pia.

Va ska ho heter?

Anna Margareta,
den tjocka i feta.

Nåa vi kom fram.

Sau va då ingen hemma

utom en liten hynga,

som sått på sopedynga

o jödde: "vor, vor, vor,

fau ja lite ost o brö,

ella bita ja dej,

vor, vor, vor."

För det lilla barnet var det särskilt
roligt när man härmade den skäl-
lande hunden: vov, vov, vov, och
lätsades vilja bita barnet.

Vagvisor.

Riktiga vagvisor för de små har
det funnits många och av olika slag,
men en hel del har mer eller mindre
nu såkat i glömska. De allra flesta
vagvisorna har sjungits på lång-
samma och vemodiga melodier.
Av de här följande uppteckningarna
är en del kanske fragmentariska.

Dessa naana liksom barn.

stora i aasen som en kvarn

å må huc som en skäppa

å ben som selvåkäppa.

ACC. N.R. M.10054:10.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Han inte ännu vara
som ha så många fara.

10.

Kraukan setti på lagårstak
å sjunga en liten grann visse:
"Om inte tellen snälla vell va,
ska han få smaka på riss."
Plygga krauka sjong inte så,
tellen å noch snälla ändau,
han vell inte smaka på riss.

En krauka setti på lagårstak
å prata må sina döttra:
"Ja ska vi te ventren på,
vi frysä om vaura små föttra,
ja, vi ska resa te Danne-mark,
te Danne-mark, te Danne-mark
å köpa sko för en halv mark,

ACC. N:R. M10054 //

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

en halvå mark, en halvå mark.
Iko sau krenna som peppåkon
å katten blauså i selvåkon.

//

Forgmåstar Munthe
me pau sin Bunte,
ätte kom Stolte
å me pau sin Grälle.
Pist kom en präst
pau sin halta häst.

Pluan å fullå au onga
å i fastan å sau då konga.
Faa, liten å låija,
göra noch flåija.

Lellen hade en liten gallvaung,
nåa han skulle ut å anka.

Han hade en lifen gollpisk i häng
å slo sau mönna han sauka.
Huska å hästa då hade han nog
å piå å dränga te husbehov.

Skatan hon råfrade å katten han drog.
å lulle Kisse-dlisse körde aut skog.
Han körde den väjen sau laung.
å skatan sjongde en saung
fö att lullen skulle få såva.

Barnramsor av olika slag.

Vid de vanliga lekarna räknade
den som skulle "fa" så här:

Enn, toan, tre, fyra, fem.

Hjålp mig å fa en ännu igen.

Och vid leken blindbock så här:

Lått dig i spisen månn forkans koka.

När man fick se en Jungfru Marie
nyckelpiga, den troddes språ vāder,
sätte man den på ett finger och sade:

Gollhōna fly, fly,
i måen blia då grannt vāā,
gollhōna fly, fly,
i måen blia då grannt vāā.

Duran härmade man så här:

Du slu, som to många sju
i lāe dit dina lu,
du slu, slu, slu.

Och fuppens galande så här:

Fänkeliken, kuckeliku
klockan i sju.

Göken fick man inte hämma, ty då
"hostade han blö", men man borde lägga
märke till från vilket vädersträck
man första gång på våren hörde den.

Hästergöt² å² Västergöt²,
Östergöt² å² Fröstergöt²,
Norrergöt² å² Sörergöt²,
Sörergöt² å² Dödgöt².

När man sprang barfota och ropade
stötta lårna, då läste man denna ramsa:

Ja stötte ren lår,
ja lår då va lår,
den ena å² rötten,
den andra å² bröten
å den lår å² alldeles nu.

Om personer och händelser av olika
slag hade man också ramsor.

Här är några sådana.

Bengta - Jon
må² sin lår,
må² sin mårra
å² sin lårna

höra sau joen skåra.

Petter, Pär i Pauls-Pälle,
prästens pia Petronälle,
hade re i samma skrålle,

En geri kropp
ska hänger opp
i rej pau joen spöka,
men den late han ska föan ha
i rej pau ryggen kröka.

Hå ska man göra må pojkanas,
när di göra sej illaka?
Jo, dra utau dom stompia i sko
i basta dom i en grisaho.

Bek i tjära

ACC. N:R. M10054:16.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

²ä pojkanas ära,
men loppä ä löss
ä däckanas fröst.

16.

Allting ha en ämne,
men karven den haä kvau,
ä paltan den haä ingen,
men den gaur aut ändau.

Häll käften,
knäpp västen,
sela hästen
ä kör de prästen.

Kom ska du fäa din varma mat,
kom ska du fäa en stektä potat,
kom ska du fäa den gaur äss fäa,
ja, kom ska du fäa va du ba mej om.

Si men inte röra
då får alla småbarn göra.

Da följer här ett par lunga suckar,
som barnen lärt in från de äldre.

Flåhi, ja ha, ja gussle lussk,
nåå ja va yng, dan va ja rassk,
men nu sau å ja gammel voren
å præssas/me de joren.

Flåhi, ja ha, du lunga vår
som sau en yngling præssar.

När handverksare kommo till gården,
då fingo både barn och äldre soligt.
Fäderna "ambetsmän" kunde både
berätta historier, sjunga visor och
draga rim och ramsor av olika slag.

Och sådant lärdes ju låts av barn
och ungdom. Det kunde ordna
sig så att man fick både skräd-
dare och skomakare på samma
gång i stugan, men dessa draga
ej alltid väl överens. Krockheterna
haglade och man gav varandra en
del glissingar. Skräddaren ville vara
något finare än den beaktige sko-
makaren, som kunde få höra
sådant här:

Pi skomakaren må sin smörje trus,
han bita i låst

å grina i väst,

å vet ej hå te han sin ut.

Den skomakaren gav sig ej för
skräddaren, utan han var lika
krock i munnen och svarade krockt.

Ja sjunga väll utav hjärtans grunn,
att femtan skeddare våja ett punn
må sår i var i maul i traue
i må syningen soanpau.

Det fanns kringvandrande knallar
och fattiga, som gingo från gård
till gård, och alla kunde en del
roligheter och dansor från hem-
bygden. Ett fattighjörn kallad
Flöka-Marsen, som "gick på socknen"
(fattigvårdsystem vid 1800-talets mitt)
och vistades i den ena gården efter
den andra, hade liktast dansor om
gårdarna i socknens olika städer.
Dessa dansor voro mycket uppskattade
av barn och ungdom. Dansen om Osten-
Myrans rote lydde så här:

I Hönseryd börja då luras,
men i Nistingsrö sova di år,
I Boaryd bygga di å baka
å i Ringshult gaur då paa vång.
I Övenshult gaur di sau tunga,
men i Brudshult göra di onga
å i Pinnatorp kresna di dom.

När småbarnen fingo rida på knäet,
då kunde de roas även på denna sätt.
Man höll i barnets föra och frågade:
"Va heter prästens skälleko?" Barnets rätta
svar skulle vara: "Pläpp örat", och då måste
man genast släppa. Man kunde också fast-
hålla barnets händer och fråga: "Va har du
din makel". När barnet svarade rätt: "I brö-
kakken", så skulle händerna bli fria igen.
Sådan var roligt för de små.